

Jerzy Adamczyk

Organizacja Akcji Katolickiej w świetle "Statutu Akcji Katolickiej w Polsce"

Kieleckie Studia Teologiczne 8, 257-269

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Jerzy Adamczyk – Zakrzew

ORGANIZACJA AKCJI KATOLICKIEJ W ŚWIETLE „STATUTU AKCJI KATOLICKIEJ W POLSCE”

Wstęp

Apostolstwo jako istotny wymiar Kościoła jest jego urzeczywistnianiem się w konkretnych warunkach. Kościół ze swojej natury jest apostołski. Poprzez swoją działalność bowiem wciąż się staje, wzrasta, ogarnia nowych wiernych i nowe dziedziny ich życia. Istotną rolę w dziele apostołskim Kościoła pełnią świeccy w łączności z hierarchią. Sobór Watykański II,

„pragnąc uczynić gorliwszą apostołską działalność Ludu Bożego, zwraca się z troską do wiernych świeckich, o których udziale właściwym im i całkowicie koniecznym w posłannictwie Kościoła wspominał już w innych miejscach. Nigdy bowiem nie może zabraknąć w Kościele apostołstwa świeckich, wypływającego z samego ich chrześcijańskiego powołania”¹.

Spośród różnych form działalności i różnych stowarzyszeń świeckich, które zachowując ścisłą łączność z hierarchią, dążyły i dążą do celów prawdziwie apostołskich, należy wymienić Akcję Katolicką (dalej AK), która jest określana jako współpraca świeckich w apostołacie hierarchicznym. Przyniosła ona Królestwu Chrystusa bardzo obfite owoce i słusznie jest zalecana i popierana przez papieży i wielu biskupów².

AK w Polsce istniała w okresie międzywojennym. Została erygowana przez Konferencję Episkopatu w 1930 r. w oparciu o statut zatwierdzony przez

¹ Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* nr 1, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 377–401, (dalej DA).

² Por. tamże, nr 20; por. W. Góralski, *Akcja Katolicka w świetle nauki Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, „Studia Płockie”, 24 (1996), s. 145.

papieża Piusa XI w dniu 27 listopada tegoż roku³. W krótkim czasie rozwinęła dynamiczną i owocną działalność, jako podstawowa płaszczyzna współpracy katolików świeckich z biskupami w realizacji zadań apostolskich Kościoła w świecie. W okresie PRL – AK została zlikwidowana⁴. Dopiero po odzyskaniu w 1989 r. wolności zaistniały warunki, które umożliwiły powstanie i odrodzenie różnych stowarzyszeń kościelnych, w tym również AK⁵. W dniu 2 maja 1996 r. na posiedzeniu plenarnym Konferencja Biskupów zaaprobowowała „na okres 3 lat jako eksperymentalny” Statut AK w Polsce⁶, natomiast 30 XI 2000 r. dekretem Przewodniczącego Konferencji Episkopatu został zatwierdzony nowy *Statut Akcji Katolickiej w Polsce*, który obowiązuje aktualnie (por. kan. 312 § 1 nr 2)⁷. W statucie tym czytamy:

Akcja Katolicka w Polsce jest według Kodeksu Prawa Kanonicznego publicznym stowarzyszeniem wiernych erygowanym przez Konferencję Episkopatu Polski, działającym w całym kraju (KPK kan. 312 § 1 nr 2), a w rozumieniu Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej jest organizacją kościelną (art. 34 ust. 1)⁸.

Niniejszy artykuł pragnie ukazać strukturę organizacyjną AK w Polsce w oparciu o aktualnie obowiązujący Statut. W Statucie przyjęto trójstopniową strukturę AK. Idąc od dołu w górę, ogniwa AK przedstawiają się następująco: parafialne oddziały, diecezjalne instytuty, Krajowy Instytut AK⁹. Taki porządek będzie przyjęty w poniższych rozważaniach¹⁰.

³ Formalnie od tego momentu liczy się historia AK w naszym kraju (zob. E. Weron, *Jak zakładać Akcję Katolicką*, Poznań 1996, s. 16); warto przypomnieć, że był to jedyny statut, poza statutem włoskiej AK, zatwierdzony przez papieża [por. K. Jeżyna, *Apostolstwo świeckich w Akcji Katolickiej – historia i perspektywy*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne”, 1 (1996), s. 257]].

⁴ Zob. A. Kaszycki, *Asystent kościelny Akcji Katolickiej*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 71 (1995) nr 3, s. 303–303.

⁵ Por. J. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej w Polsce. Problemy prawne*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich”, 6–7 (1997) nr 10, s. 17; por. Góralski, *Akcja Katolicka...*, dz. cyt., s. 144.

⁶ *Statut Akcji Katolickiej w Polsce* (2 maja 1996), w: E. Weron, *Jak zakładać Akcję Katolicką*, Poznań 1996, s. 71–86; statut, jak wynika z art. 79, został przyjęty „na okres trzech lat”, czyli na okres próbny. Po upływie tego czasu Konferencja może ten statut ponownie zatwierdzić, znowelizować lub całkowicie zmienić.

⁷ *Statut Akcji Katolickiej w Polsce* (30 września 2000), Warszawa 2000, (dalej: Statut Akcji Katolickiej w Polsce).

⁸ Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 1 nr 1; por. Góralski, *Akcja Katolicka...*, dz. cyt., s. 148.

⁹ Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 20.

¹⁰ Należy zauważyć, że w statucie AK jest nieco inna kolejność: Diecezjalne Instytuty Akcji Katolickiej, Parafialne Oddziały Akcji Katolickiej, Krajowy Instytut Akcji Katolickiej (Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 20).

1. Parafialne Oddziały Akcji Katolickiej

Podstawowe znaczenie w organizacji AK mają parafialne oddziały AK. Członkiem AK zostaje się na poziomie parafialnym¹¹. AK bowiem jest skierowana do parafii, która jest dla niej podstawową bazą. Akcja ma służyć, tak jak inne organizacje kościelne, ożywieniu życia parafialnego¹². Statut AK w Polsce postanawia: „strukturami organizacyjnymi Akcji Katolickiej są: (...) Parafialne Oddziały Akcji Katolickiej”¹³.

Gdy idzie o powołanie Parafialnego Oddziału AK, to kompetentny do tego jest Zarząd Diecezjalnego Instytutu AK¹⁴.

Z kolei Statut ustala strukturę Oddziału AK na poziomie parafii. Tak więc organami Parafialnego Oddziału AK są: Walne Zebranie, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna¹⁵.

Jeśli chodzi o uczestnictwo w Walnym Zebraniu, to wspomniane prawo przysługuje każdemu członkowi Parafialnego Oddziału AK¹⁶. Wyróżnia się dwa rodzaje Walnych Zebrań: zwyczajne i nadzwyczajne¹⁷, przy czym

Walne Zebrania zwyczajne zwołuje prezes Parafialnego Oddziału przynajmniej raz w roku, nadzwyczajne w miarę potrzeby lub na wniosek Parafialnego Asystenta Kościelnego, Komisji Rewizyjnej albo też na pisemny wniosek 1/4 członków Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej¹⁸.

W przypadku nieobsadzenia urzędu prezesa Parafialnego Oddziału zebrania zwołuje Parafialny Asystent Kościelny AK¹⁹.

Następnie Statut ustala reguły podejmowania uchwał przez Walne Zebranie Parafialnego Oddziału AK²⁰. I tak, powołując się na art. 24 Statutu, zarządza, iż uchwały Walnego Zebrania Parafialnego Oddziału AK są podejmowane zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Rady. Głosowanie jest jawne. Jednak w sprawach personalnych – tajne²¹.

¹¹ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 13, nr 1; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 24.

¹² Por. R. Podpora, *Wokół dzieła Akcji Katolickiej*, w: *Akcja Katolicka w społeczeństwie polskim. Materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. Akcji Katolickiej, która odbyła się w gmachu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w dniu 10 kwietnia 1999 roku*, red. R. Podpory, Lublin 1999, s. 107.

¹³ Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 20.

¹⁴ Por. tamże, art. 34.

¹⁵ Por. tamże, art. 34, nr 1.

¹⁶ Por. tamże, art. 36.

¹⁷ Por. tamże, art. 37, nr 1–2.

¹⁸ Tamże, art. 37, nr 2.

¹⁹ Por. tamże, art. 37, nr 3.

²⁰ Por. tamże, art. 38.

²¹ Por. tamże, art. 24, nr 1–2.

Po dyspozycjach dotyczących podejmowania uchwał przez Walne Zebranie omawiany Statut określa kompetencje Walnego Zebrania Członków Parafialnego Oddziału AK. Są one następujące: wybór i odwoływanie członków Zarządu Parafialnego Oddziału i Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału, uchwalanie preliminarza budżetowego Parafialnego Oddziału i wysokości składek członkowskich, ocena rocznego sprawozdania z działalności AK w parafii, udzielanie absolutorium Zarządowi Parafialnego Oddziału, ocena działalności i zatwierdzenie sprawozdań Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału oraz podejmowanie uchwał w sprawach należących do zakresu działania AK w parafii²². Trzeba dodać, że w przypadku podejmowania przez Parafialny Oddział AK inicjatyw ponadparafialnych należy je uzgodnić z Zarządem Diecezjalnego Instytutu AK²³.

Drugim Organem Parafialnego Oddziału AK jest jego Zarząd²⁴. W jego skład wchodzi: prezes, wiceprezes, sekretarz, skarbnik oraz od 1 do 4 członków²⁵.

Statut postanawia, że prezesa (używając nomenklatury kodeksowej – moderatora) Zarządu Parafialnego Oddziału mianuje Biskup Diecezjalny spośród trzech kandydatów wybranych przez Walne Zebranie, przedstawionych przez Parafialnego Asystenta Kościelnego²⁶, natomiast wiceprezesa, sekretarza i skarbnika wybiera ze swego grona Zarząd Parafialnego Oddziału²⁷. Poza tym prezes Zarządu Parafialnego Oddziału AK reprezentuje tenże Oddział w sprawach wewnętrznych stowarzyszenia²⁸.

²² Por. tamże, art. 39.

²³ Por. tamże, art. 40; por. art. 15, nr 3.

²⁴ Por. tamże, art. 34, nr 2.

²⁵ Por. tamże, art. 41.

²⁶ Por. tamże, art. 42, nr 1; por. kan. 317 § 1; występuje tu połączenie wyborów z nominacją. Prezesem (moderatorem) zarządu parafialnego zostaje mianowany przez biskupa jeden z trzech kandydatów wybranych przez Walne Zebranie Oddziału Parafialnego (por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 24–25); trzeba zauważyć, że kierowanie stowarzyszeniami publicznymi jest kierowaniem na jakimś odcinku urzędowej działalności Kościoła. Stąd moderatorów mianuje, a przynajmniej zatwierdza (kan. 317 § 1) – a dla słusznej przyczyny usuwa (kan. 318 § 2) – władza kościelna. Kierownictwo sprawowane przez moderatorów stowarzyszeń publicznych jest więc wykonywane na określonym odcinku władzy kościelnej wobec osób, które zgodnie z przepisami prawa i statutami stowarzyszenia zostały do niego przyjęte. Jest sprawowaniem urzędu kościelnego [por. R. Sobański, *Władza moderatorów stowarzyszeń kościelnych*, „Prawo Kanoniczne”, 31 (1988) nr 3–4, s. 15; por. M. Pachnik, *Stowarzyszenia wiernych w Kościele*, „Studia Diecezji Radomskiej”, 6 (2004), s. 446–447; por. W. Góralski, *Stowarzyszenia wiernych w świetle KPK z 1983 r.*, „Miesięcznik Pastorski Płocki”, 80 (1995) nr 10, s. 512].

²⁷ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 42, nr 2.

²⁸ Por. tamże, art. 43.

Zgodnie ze Statutem Zarząd Parafialnego Oddziału cieszy się szerokimi kompetencjami. Są one następujące: kierowanie działalnością AK w parafii, opracowywanie planów działalności AK w parafii, w uzgodnieniu z Parafialnym Asystentem Kościelnym, zarządzanie majątkiem Parafialnego Oddziału AK, przygotowanie projektu preliminarza budżetowego i bilansu rocznego, zajmowanie stanowiska w bieżących sprawach AK w parafii, wykonywanie uchwał Walnego Zebrania, składanie sprawozdań Walnemu Zebraniu Parafialnego Oddziału i Zarządowi Diecezjalnego Instytutu AK z działalności Parafialnego Oddziału z przychodów i wydatków, wnioskowanie do Zarządu Diecezjalnego Instytutu o przyjęcie kandydatów na członków lub skreślenie z listy członków AK, wykonywanie uchwał Zarządu Diecezjalnego Instytutu AK i współpraca z nim oraz współpraca z innymi stowarzyszeniami, ruchami i grupami działającymi w parafii²⁹.

Trzecim i ostatnim organem Parafialnego Oddziału AK jest Komisja Rewizyjna³⁰, która składa się z trzech członków³¹. Statut wylicza szczegółowo jej zadania. Są one następujące:

przeprowadzanie przynajmniej raz w roku kontroli działalności finansowej Zarządu Parafialnego Oddziału AK, występowanie do Walnego Zebrania i Zarządu Parafialnego Oddziału AK z wnioskami pokontrolnymi oraz z żądaniem usunięcia uchybień, składanie rocznych sprawozdań ze swojej działalności Walnemu Zebraniu, występowanie do Walnego Zebrania Parafialnego Oddziału AK z wnioskiem dotyczącym absolutorium dla Zarządu Parafialnego Oddziału, występowanie z żądaniem zwołania nadzwyczajnego Walnego Zebrania Parafialnego Oddziału³².

W AK będącej stowarzyszeniem katolików świeckich chodzi o zorganizowaną formę najściślejszej współpracy z hierarchią kościelną w realizacji ogólnego celu apostołskiego Kościoła³³. Stąd najbardziej charakterystycznym elementem konstytutywnym AK jest fakt zwierzchniego kierownictwa hierarchii. Kierownictwo to sprawowane przez hierarchię wyraża się m.in. w mianowaniu asystentów kościelnych. Asystent kościelny reprezentuje hierarchię na wszystkich szczeblach organizacyjnych AK i stanowi ogniwo łączące świeckich z hierarchią³⁴.

W kwestii Asystenta (czyli zgodnie z kan. 317 § 1 – kapelana) Kościelnego Parafialnego Oddziału AK Statut postanawia, że jest on mianowany przez

²⁹ Por. tamże, art. 44; por. art. 13, art. 19, nr 1.

³⁰ Por. tamże, art. 34, nr 3.

³¹ Por. tamże, art. 45, nr 1.

³² Tamże, art. 45, nr 2.

³³ Por. DA nr 20; por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, Wstęp, s. 3.

³⁴ Por. Weron, *Jak zakładać Akcję...*, dz. cyt., s. 43–44; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej*, dz. cyt., s. 25; K. Jeżyna, *Apostolstwo świeckich...*, dz. cyt., s. 263.

biskupa diecezjalnego³⁵. Z zasady jest to proboszcz parafii lub w uzasadnionej sytuacji inny kapłan³⁶.

Jego rolą jest zapewnianie łączności Oddziału z biskupem diecezjalnym, dbanie o właściwą formację członków oraz czuwanie nad czystością doktryny³⁷. Ma on prawo uczestniczenia w posiedzeniach Zarządu, Walnym Zebraniu i Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału³⁸.

Wspomniany duchowny może zgłosić sprzeciw wobec uchwały Zarządu lub Walnego Zebrania Parafialnego Oddziału w sprawach dotyczących wiary i moralności³⁹. Zgłoszenie sprzeciwu zawiesza uchwałę⁴⁰. Jednakże o zasadności sprzeciwu rozstrzyga biskup diecezjalny⁴¹. Uznanie przez biskupa sprzeciwu uchyla uchwałę, natomiast oddalenie sprzeciwu nadaje uchwale moc obowiązującą⁴².

Trzeba dodać, że działalność wymienionych organów Parafialnego Oddziału AK w sprawach nie uregulowanych niniejszym statutem określają regulaminy uchwalane przez te organy, zatwierdzone w diecezji przez biskupa diecezjalnego⁴³.

Według Statutu kadencja Zarządu i Komisji Rewizyjnej Parafialnego Oddziału AK trwa trzy lata⁴⁴. Zarząd Parafialnego Oddziału AK oraz jego poszczególni członkowie mogą być odwołani przed upływem kadencji przez biskupa diecezjalnego⁴⁵.

³⁵ Zob. Pachnik, *Stowarzyszenia wiernych...*, dz. cyt., s. 447; według kan. 318 § 2 asystenta (kapelana) może usunąć ten, kto go mianował według przepisów kan. 192–195.

³⁶ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 46, nr 2; por. Sobański, *Władza moderatorów...*, dz. cyt., s. 13; zob. Podpora, *Wokół dzieła Akcji Katolickiej*, dz. cyt., s. 108.

³⁷ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 46 nr 1; Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 25.

³⁸ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 46 nr 3.

³⁹ Por. tamże, art. 47 nr 1; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 25.

⁴⁰ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce art. 33, nr 2.

⁴¹ Por. tamże, art. 33, nr 3.

⁴² Por. tamże, art. 33, nr 4.

⁴³ Por. tamże, art. 62.

⁴⁴ Por. tamże, art. 63.

⁴⁵ Tamże, art. 65, nr 1; odwołanie może nastąpić ze słusznej przyczyny, po wysłuchaniu jednak zarówno samego moderatora, jak i wyższych urzędników stowarzyszenia, zgodnie z postanowieniami statutów (por. kan. 318 § 2; por. Sobański, *Władza moderatorów*, dz. cyt., s. 15; por. Góralski, *Stowarzyszenia wiernych...*, dz. cyt., s. 512).

2. Diecezjalne Instytuty Akcji Katolickiej

Idąc od dołu w górę, następnym ogniwem AK jest Diecezjalny Instytut AK. Statut postanawia, że do struktur organizacyjnych AK należą Diecezjalne Instytuty AK⁴⁶. Instytuty te stanowią ośrodki kierownicze wobec Parafialnych Oddziałów AK. Ich siedzibą jest stolica diecezji⁴⁷. Diecezjalny Instytut AK składa się z następujących organów: Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej⁴⁸.

Jeśli chodzi o Radę Diecezjalnego Instytutu AK, to w jej skład wchodzi prezesi Parafialnych Oddziałów AK⁴⁹ i ewentualnie powołani przez biskupa diecezjalnego inni członkowie AK działającej w diecezji⁵⁰.

W omawianym Statucie zamieszczono zapis o Zebraniach Rady Diecezjalnego Instytutu AK. Są dwa rodzaje zebrań: zwyczajne i nadzwyczajne⁵¹. Zebrania zwyczajne zwołuje się przynajmniej raz w roku, nadzwyczajne w miarę potrzeby lub na żądanie Asystenta Kościelnego, Komisji Rewizyjnej albo na pisemny wniosek 1/4 członków Rady Diecezjalnego Instytutu. Przy czym zebranie nadzwyczajne powinno być zwołane w ciągu 30 dni od daty zgłoszenia żądania lub pisemnego wniosku⁵². Wszystkie zebrania zwołuje prezes Zarządu Diecezjalnego Instytutu, a z jego mandatu wiceprezes⁵³. W przypadku nieobradzenia urzędu prezesa Diecezjalnego Instytutu zebrania Rady zwołuje Diecezjalny Asystent Kościelny⁵⁴. Gdy idzie o organizację wymienionych zebrań, to Rada Diecezjalnego Instytutu AK wybiera ze swego grona przewodniczącego zebrania, jego zastępcę i sekretarza, którzy stanowią prezydium zebrania⁵⁵.

Statut postanawia, że uchwały Rady Diecezjalnego Instytutu są podejmowane zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Rady. Głosowanie jest jawne, w sprawach personalnych – tajne⁵⁶.

Kompetencje Rady Diecezjalnego Instytutu AK są prawie identyczne jak Walnego Zebrania Parafialnego Oddziału AK. Są one następujące: wybór i odwoływanie członków Zarządu Diecezjalnego Instytutu, Komisji Rewizyjnej oraz delegata do Rady Krajowego Instytutu AK, uchwalanie programów działania AK w diecezji w uzgodnieniu z biskupem diecezjalnym, uchwalanie

⁴⁶ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 20.

⁴⁷ Por. tamże, art. 3, nr 1.

⁴⁸ Por. tamże, art. 21.

⁴⁹ Por. tamże, art. 22, nr 1; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 24.

⁵⁰ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 22, nr 2.

⁵¹ Por. tamże, art. 23, nr 1.

⁵² Por. tamże, art. 23, nr 4.

⁵³ Por. tamże, art. 23, nr 3.

⁵⁴ Por. tamże, art. 23, nr 5.

⁵⁵ Por. tamże, art. 23, nr 2.

⁵⁶ Por. tamże, art. 24.

wysokości i zasad wpłat dokonywanych przez Parafialne Oddziały na rzecz Diecezjalnego Instytutu AK, uchwalanie preliminarza budżetowego AK w diecezji, ocena rocznego sprawozdania z działalności AK w diecezji, udzielenie absolutorium Zarządowi Diecezjalnego Instytutu, ocena działalności i zatwierdzenie sprawozdań Komisji Rewizyjnej, a także podejmowanie uchwał w sprawach należących do zakresu działania AK w diecezji⁵⁷.

Kolejnym organem AK w diecezji jest Zarząd Diecezjalnego Instytutu⁵⁸. Skład Zarządu jest taki sam jak w Oddziale Parafialnym, z tą różnicą, że na szczeblu diecezji jest dwóch wiceprezesów (w parafii jeden)⁵⁹.

W sprawie powoływania Prezesa (używając terminologii kodeksowej – moderatora) Zarządu Diecezjalnego Instytutu mamy do czynienia z kombinacją wyborów z nominacją. Wspomnianego Prezesa mianuje biskup diecezjalny spośród trzech kandydatów wybranych przez Radę Diecezjalnego Instytutu, przedstawionych przez Diecezjalnego Asystenta Kościelnego⁶⁰. Gdy idzie o wiceprezesów, sekretarza i skarbnika, to Zarząd Diecezjalnego Instytutu, na wniosek prezesa, wybiera ich ze swego grona⁶¹.

W myśl Statutu Zarząd Diecezjalnego Instytutu pod przewodnictwem prezesa kieruje działalnością AK w diecezji⁶², a prezes Zarządu Diecezjalnego Instytutu reprezentuje AK działającą w diecezji⁶³.

Poza tym Statut formalizuje kompetencje Zarządu Diecezjalnego Instytutu, które są podobne do obowiązków oddziałów parafialnych AK. Wspomniane kompetencje są następujące: wykonywanie uchwał Rady Diecezjalnego Instytutu, opracowanie programu działalności AK w diecezji, zarządzanie majątkiem AK działającej w diecezji, przygotowywanie projektu preliminarza budżetowego i bilansu rocznego AK w diecezji, powoływanie uchwałą Parafialnych Oddziałów AK, koordynacja i kontrola działalności Parafialnych Oddziałów AK, składanie rocznych sprawozdań z działalności, przychodów i wydatków AK w diecezji biskupowi diecezjalnemu, Radzie Diecezjalnego Instytutu oraz Zarządowi Krajowego Instytutu AK, współpraca z Zarządem Krajowego Instytutu AK oraz współpraca z innymi stowarzyszeniami diecezjalnymi⁶⁴. Ponadto Zarząd Diecezjalnego Instytutu na wniosek Zarządu Parafialnego Oddziału AK zawierający opinię parafialnego Asystenta Kościelnego

⁵⁷ Por. tamże, art. 25; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 25.

⁵⁸ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 21, nr 2.

⁵⁹ Zob. tamże, art. 26.

⁶⁰ Por. tamże, art. 27 nr 1; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 24–25.

⁶¹ Por. tamże, art. 27, nr 2.

⁶² Por. tamże, art. 28.

⁶³ Por. tamże, art. 29.

⁶⁴ Por. tamże, art. 30; por. art. 34, 40, 44, nr 7–9.

podejmuje uchwałę w sprawie przyjęcia na członka AK oraz skrócenia stażu kandydackiego⁶⁵. Zarząd Diecezjalnego Instytutu AK ma również szerokie kompetencje w sprawie rezygnacji i wykluczenia członków AK⁶⁶.

Ostatnim organem AK w diecezji jest składająca się z pięciu członków⁶⁷ Komisja Rewizyjna⁶⁸. Ma ona kompetencje kontrolne. Tak więc należy do niej: przeprowadzanie przynajmniej raz w roku kontroli finansowej działalności Zarządu Diecezjalnego Instytutu, przedkładanie Radzie i Zarządowi protokołów pokontrolnych wraz z wnioskami, składanie rocznych sprawozdań ze swojej działalności Radzie Diecezjalnego Instytutu, występowanie do Rady Diecezjalnego Instytutu z wnioskami dotyczącymi absolutorium dla Zarządu Diecezjalnego Instytutu, występowanie z żądaniem zwołania nadzwyczajnego zebrania Rady Diecezjalnego Instytutu⁶⁹.

Wyrazem więzi z hierarchią kościelną w ramach AK na szczeblu diecezji jest Diecezjalny Asystent Kościelny AK. Za jego pośrednictwem biskup realizuje swoje „zwierzchnictwo”, czy też „wyższe kierownictwo”⁷⁰. Diecezjalnego Asystenta Kościelnego AK (zgodnie z kan. 317 § 1 – kapelana) mianuje biskup diecezjalny⁷¹. Kapłan ten „zapewnia łączność stowarzyszenia z biskupem diecezjalnym, dba o właściwą formację członków stowarzyszenia oraz czuwa nad czystością doktryny”⁷². Ma on prawo uczestniczenia we wszystkich posiedzeniach Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Instytutu AK⁷³. W kwestii zgłaszania sprzeciwu wobec uchwały Zarządu czy Rady, dotyczącej spraw wiary i moralności, ma identyczne kompetencje jak Asystent Kościelny Parafialnego Oddziału AK⁷⁴.

Należy zauważyć, iż działalność zaprezentowanych organów Diecezjalnego Instytutu AK w sprawach nie uregulowanych niniejszym statutem określają regulaminy uchwalane przez te organy, zatwierdzone w diecezji przez biskupa diecezjalnego⁷⁵.

Zgodnie ze Statutem kadencja Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady Diecezjalnego Instytutu AK trwa trzy lata⁷⁶. Zarząd Diecezjalnego Instytutu AK

⁶⁵ Por. tamże, art. 13, nr 2.

⁶⁶ Zob. tamże, art. 19 nr 1–2; zob. Góralski, *Akcja Katolicka...*, dz. cyt., s. 14.

⁶⁷ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 31, nr 1.

⁶⁸ Por. tamże, art. 21, nr 3.

⁶⁹ Por. tamże, art. 31, nr 1–2.

⁷⁰ Por. tamże, art. 5; por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 25; por. A. Kaszycki, *Asystent kościelny Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 305.

⁷¹ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 32, nr 2.

⁷² Tamże, art. 32, nr 1.

⁷³ Por. tamże, art. 32, nr 3.

⁷⁴ Zob. tamże, art. 33.

⁷⁵ Por. tamże, art. 62.

⁷⁶ Por. tamże, art. 63.

oraz jego poszczególni członkowie mogą być odwołani przed upływem kadencji przez biskupa diecezjalnego⁷⁷.

3. Krajowy Instytut Akcji Katolickiej

Najwyższym szczeblem w statutowym schemacie organizacyjnym AK w Polsce jest Krajowy Instytut AK⁷⁸. Statut AK postanawia, że do struktur organizacyjnych należy Krajowy Instytut AK⁷⁹. Jego siedzibą jest Warszawa⁸⁰.

Według obowiązującego Statutu organami Krajowego Instytutu AK są: Rada Krajowego Instytutu, Zarząd Krajowego Instytutu oraz Komisja Rewizyjna⁸¹. Jest to więc struktura analogiczna do szczebla diecezjalnego.

Statut AK wyraźnie określa skład osobowy Rady Krajowego Instytutu AK. Członkami rady są: prezesi Zarządów Diecezjalnych Instytutów AK i jeden delegat z każdej diecezji wybrany przez Radę Diecezjalnego Instytutu AK ze swego grona⁸² oraz powołani ewentualnie przez Krajowego Asystenta Kościelnego (po konsultacji z biskupem ordynariuszem diecezji, z której pochodzą kandydaci) inni członkowie AK⁸³.

Gdy idzie o zebrania Rady Krajowego Instytutu, to podobnie jak na niższych szczeblach AK rozróżnia się zebrania zwyczajne i nadzwyczajne. Jeśli chodzi o sposób ich zwoływania, to stosuje się identyczną procedurę jak w przypadku zebrań Rady Diecezjalnego Instytutu AK (w oparciu o art. 23 Statutu)⁸⁴.

Jeśli zaś chodzi o sposób podejmowania uchwał przez Radę Krajowego Instytutu, to stosuje się przepis art. 24 Statutu (jak w przypadku uchwał Rady Diecezjalnego Instytutu AK)⁸⁵.

Obowiązujący Statut precyzuje również kompetencje Rady Krajowego Instytutu AK. Należą do nich: wybór i odwoływanie członków Zarządu Krajowego Instytutu, wybór i odwoływanie członków Komisji Rewizyjnej, uchwalanie wytycznych działania AK w Polsce w uzgodnieniu z Krajowym Asystentem Kościelnym AK, uchwalanie preliminarza budżetowego Krajowego Instytutu AK, uchwalanie wysokości i zasad wpłat Diecezjalnych Instytutów na rzecz Krajowego Instytutu AK, ocena rocznego sprawozdania z działalności

⁷⁷ Por. tamże, art. 65, nr 1; trzeba zauważyć, że musi to być słuszna przyczyna.

⁷⁸ Por. Krukowski, *Powstanie Akcji Katolickiej...*, dz. cyt., s. 24.

⁷⁹ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 20.

⁸⁰ Por. tamże, art. 3, nr 2.

⁸¹ Por. tamże, art. 48.

⁸² Por. tamże, art. 49, nr 1.

⁸³ Por. tamże, art. 49, nr 2.

⁸⁴ Zob. tamże, art. 50.

⁸⁵ Zob. tamże, art. 51.

Zarządu Krajowego Instytutu AK, udzielanie absolutorium Zarządowi Krajowego Instytutu, ocena działalności i zatwierdzenie sprawozdań Komisji Rewizyjnej Krajowego Instytutu oraz podejmowanie uchwał w sprawach należących do zakresu działania AK w Polsce⁸⁶.

Kolejnym organem Rady Krajowego Instytutu AK jest Zarząd Krajowego Instytutu⁸⁷. Wspomniany Zarząd stanowią: prezes, dwaj wiceprezesi, sekretarz, skarbnik, 4 członków⁸⁸.

W kwestii powoływania prezesa Zarządu Krajowego Instytutu, identycznie jak w przypadku poziomu diecezjalnego, mamy do czynienia z kombinacją wyborów i nominacji. Wymienionego prezesa Konferencja Episkopatu Polski wybiera spośród trzech kandydatów wybranych przez Radę Krajowego Instytutu AK, przedstawionych przez Krajowego Asystenta Kościelnego⁸⁹. Gdy idzie o wiceprezesów, sekretarza i skarbnika, to Zarząd Krajowego Instytutu, na wniosek prezesa, wybiera ich ze swego grona⁹⁰. Należy dodać, że prezes Zarządu Krajowego Instytutu reprezentuje AK w Polsce⁹¹.

Statut przyznaje Zarządowi Krajowego Instytutu AK szerokie kompetencje. Są nimi: wykonywanie uchwał Rady Krajowego Instytutu, opracowywanie wytycznych dotyczących działalności AK w Polsce, zarządzanie majątkiem Krajowego Instytutu AK, przygotowanie projektu preliminarza i bilansu rocznego, składanie rocznych sprawozdań z działalności Krajowego Instytutu Radzie Krajowego Instytutu z przychodów i wydatków, a po ich zatwierdzeniu – Konferencji Episkopatu Polski za pośrednictwem Krajowego Asystenta Kościelnego oraz zajmowanie stanowiska w sprawach dotyczących AK w Polsce⁹².

Ostatnim (trzecim) organem Krajowego Instytutu AK jest Komisja Rewizyjna⁹³, która składa się z 5 członków⁹⁴. Jej zadania są identyczne jak w przypadku Komisji Rewizyjnej Diecezjalnego Instytutu AK (art. 31)⁹⁵.

Podobnie jak w innych ogniwach, tak Krajowy Instytut AK posiada Asystenta Kościelnego (kapelana), mianowanego przez Konferencję Episkopatu Polski spośród swoich członków⁹⁶, który zapewnia łączność stowarzyszenia

⁸⁶ Por. tamże, art. 52.

⁸⁷ Por. tamże, art. 48, nr 2.

⁸⁸ Por. tamże, art. 53.

⁸⁹ Por. tamże, art. 54, nr 1.

⁹⁰ Por. tamże, art. 54, nr 2.

⁹¹ Por. tamże, art. 56.

⁹² Por. tamże, art. 57.

⁹³ Por. tamże, art. 48, nr 3.

⁹⁴ Por. tamże, art. 58, nr 1.

⁹⁵ Zob. tamże, art. 58, nr 2.

⁹⁶ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Statut Konferencji Episkopatu Polski*, art. 3, „Akta Konferencji Episkopatu Polski”, 1 (1998), s. 8.

z Konferencją Episkopatu Polski, dba o właściwą formację w stowarzyszeniu oraz czuwa nad czystością doktryny⁹⁷. Wymieniony Krajowy Asystent ma prawo uczestniczenia we wszystkich posiedzeniach Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej Krajowego Instytutu⁹⁸, jak również może on zwoływać zebrania Diecezjalnych Asystentów Kościelnych⁹⁹.

Ma on także prawo zgłosić sprzeciw wobec uchwały Zarządu lub Rady Krajowego Instytutu w sprawach dotyczących wiary i moralności, co powoduje zawieszenie uchwały. O zasadności sprzeciwu rozstrzyga Konferencja Episkopatu Polski. Statut postanawia, że uznanie sprzeciwu uchyla uchwałę, oddalenie sprzeciwu nadaje uchwale moc obowiązującą¹⁰⁰.

Godny uwagi jest przepis, iż działalność zaprezentowanych organów Krajowego Instytutu AK w sprawach nie uregulowanych niniejszym Statutem określają regulaminy uchwalane przez te organy, zatwierdzone w zakresie ogólnopolskim przez Krajowego Asystenta Kościelnego AK¹⁰¹.

Idąc po myśli Statutu, trzeba zauważyć, że kadencja Zarządu, Komisji Rewizyjnej, delegatów do Rady Krajowego Instytutu oraz powołanych członków Rady Krajowego Instytutu AK trwa trzy lata¹⁰². Zarząd Krajowego Instytutu AK oraz jego poszczególni członkowie mogą być odwołani przed upływem kadencji przez Konferencję Episkopatu Polski¹⁰³.

Zakończenie

AK, jako współpraca świeckich w apostołacie Kościoła, zachowując ścisłą łączność z hierarchią, zajmuje ważne miejsce wśród różnych form działalności i rozmaitych stowarzyszeń świeckich, które realizują ogólny cel apostołowski Kościoła. Można sądzić, że jest ona ciągle aktualną formą stowarzyszenia się wiernych świeckich i umożliwia czynny udział w nowej ewangelizacji, odpowiadając na wielorakie potrzeby współczesnego człowieka.

Autor skupił uwagę tylko na organizacji AK, jaka jawi się w obowiązującym Statucie AK w Polsce. Pomiął m.in. problem celu i działalności AK, kwestię członków, ich praw i obowiązków, zasad sprawowania funkcji w Akcji, czy też sprawę jej majątku. Wydaje się, że zagadnienia te mogą stać się przedmiotem interesujących opracowań.

⁹⁷ Por. Statut Akcji Katolickiej w Polsce, art. 59, nr 1–2.

⁹⁸ Por. tamże, art. 59, nr 3.

⁹⁹ Tamże, art. 61.

¹⁰⁰ Por. tamże, art. 60.

¹⁰¹ Por. tamże, art. 62.

¹⁰² Por. tamże, art. 63.

¹⁰³ Por. tamże, art. 65, nr 2.

Riassunto

L'ORGANIZZAZIONE DELL'AZIONE CATTOLICA ALLA LUCE DELLO „STATUTO DELLA AZIONE CATTOLICA IN POLONIA”

Il presente articolo prende in considerazione l'organizzazione dell'Azione Cattolica interpretandola alla luce dello „Statuto dell'Azione Cattolica in Polonia”. Vengono descritti allora diversi aspetti nell'organizzazione dell'Azione: settori parrocchiali, istituti diocesani ed istituto diocesano dell'Azione Cattolica in Polonia.

L'Azione Cattolica, in quanto una forma di organizzazione che associa i laici all'apostolato ecclesiale sotto la guida della gerarchia, tiene un posto importante tra le varie forme di attività e varie associazioni laiche che realizzano lo scopo apostolico della Chiesa.

Ks. dr Jerzy ADAMCZYK – ur. w 1959 r. w Radomiu. W latach 1980–1986 odbył studia filozoficzno-teologiczne w Sandomierzu. Wyświęcony na kapłana w 1986 r. W latach 1994–1998 odbył studia specjalistyczne z prawa kanonicznego na KUL-u. Doktorat na podstawie rozprawy *Katechizacja w świetle uchwał synodów polskich pod rządami Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku* napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Wojciecha Góralskiego obronił w 2004 r. na UKSW w Warszawie. Zajmuje się prawem osobowym, problematyką związaną z sakramentami świętymi oraz prawem karnym.